

SLOVENSKI NAROD.

Izbija vsak dan zvečer, izmiki nedelje in pravnika, ter volja po pošti prejeman na avstro-ogrsko deželo za vsa leta 25 K, za pol leta 13 K, za četrt leta 6 K 50 h, za en mesec 2 K 30 h. Za Ljubljano s pošiljanjem na dom za vsa leta 24 K, za pol leta 12 K, za četrt leta 6 K, za en mesec 2 K. Kder hoči sam poslati, plača za vsa leta 22 K, za pol leta 11 K, za četrt leta 5 K 50 h, za en mesec 1 K 90 h. — Za tuje dežele tolike več, kolikor znaša poštnina. — Na naročbe brez izdodobne vpošiljave naročnine se ne obra. — Za oznanila se plačuje od potrošene potit-vrste po 12 h, če se ne oznanilo tiska enkrat, po 10 h, če se dvakrat, in po 8 h, če se tiska trikrat ali večkrat. — Depist naj se izvele frankovati. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo in upravnitvo je v Knafovih ulicah št. 5, in sicer uredništvo v I. nadstropju, upravnitvo pa v pritličju. — Upravnitvo naj se blagovoljivo pošiljati naročnine, reklamacije, oznanila, t. j. administrativne stvari.

„Slovenski Narod“ telefon št. 34.

Posamezne številke po 10 h.

„Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

Po končani razpravi.

Debata o predlogih zastran splošne in enake volilne pravice je končana. Oba tozadevna predloga sta odkazana nastavnemu odseku in deželni zbor se bo zdaj lahko nekaj časa bavil z — nujnimi predlogi vsake vrste, ki jih je treba vse rešiti, predno pride na vrsto — volitev odsekov.

Pri debati o splošni in enaki volilni pravici so klerikalci igrali kaj klavirno vlogo.

Narodno-napredna stranka ni imela drugega namena in druge naloge, kakor da odkrito in pošteno obrazloži svoje stališče. Samo po tej poti, kakor jo je označila narodno-napredna stranka v svojem predlogu, je mogoče doseči splošno in enako volilno pravico. Zaradi tega je imela narodno-napredna stranka tako lahko stališče.

Klerikalci so bili v zadregi, kajti s Hribarjevimi predlogom jim je bilo izbito iz rok orožje, katero so si skovali, da se z njim vržejo na narodno-napredno stranko. Tako lepo so bili vse pripravili; razdelili so si že vse vloge in narodno napredna stranka jim je ves načrt pokvarila.

Kar so klerikalci povedali v tej razpravi, so samo bombastično prednašane plitvosti. Še najholje je govoril dr. Šusteršič in še ta je daleč zaostal za častivrednim čevljarjem in socialno-demokratskim voditeljem gospodom Kordeličem, četudi je posnemal emfazo in širokoustnost, s katero zna gospod Kordelič fascinirati svoje poslušalec. Krek in Žitnik sta kot smrtnoranjena govornika obležala na bojišču; izkazala sta svoje popolno nezmožnost za parlamentarne debate, dr. Schweitzer pa je novič izpričal vso svojo čudovito inferijornost.

O volilni pravici, o argumentih, ki govorijo zanj in proti nji, niso klerikalci skoro ničesar povedali. Spričo znane lenobe klerikalnih kričačev se temu tudi ni čuditi. Njim ni bilo na tem, da podpro stvar z argumenti, bilo jim je samo na tem, da imajo priliko zabavljati in rogoviliti.

Le v enem oziru so se spuščali v detajl.

Kakor živ ogenj jih peče tisti del predloge narodno-napredne stranke, ki zahteva zakonitih jamstev za volilno svobodo. Beseda „kancelparagraf“ je šla klerikalcem do živega in jih je prešinila s strahom, ki ga le težko prikrivajo s svojimi plitvimi frazami. Zakonitih jamstev za svobodno volitev se klerikalci tako boje, da kar trepetajo. Na vse načine so skušali dokazovati, da duhovščina ni slabega ne stori in ne omejuje volilne svobode, ko na leci in v spovednici agitira, ko izrablja svojo uradno veljavo za pritisk na volilec.

Klerikalci hočejo privilegije odstraniti, ali ta nečuvni privilegij, da duhovščina v svoji uradni lastnosti lahko nekaznovano terorizira volilec, ta naj ostane nedotaknjen.

Proč z vsemi privilegiji, samo ne s privilegiji katoliške duhovščine — to je geslo klerikalcev.

Iz tega se spozna, da vodi klerikalce res edino in samo nenasična gopostvažljivost, ko zahtevajo splošno in enako volilno pravico, obenem pa ohranitev škandaloznega privilegija katoliške duhovščine.

Bavili se bomo še posebej s tozadevnimi izvajanjimi klerikalnih poslancev in dokazali šepavost njihovih argumentov, s katerimi se branijo volilne svobode.

Klerikalni odpor zoper zagotovitev volilne svobode — to je najznačilnejši moment v minoli debati, to je dalo tej debati signaturo in karakter in to tudi kaže, kje je treba zastaviti vse moči, da bo splošna in enaka volilna pravica podajala izraz narodove volje, ne pa le izraz volje par sto tonzuriranih demagogov.

Deželni zbori.

Gradec, 7. novembra. Posl. dr. Schacherl je utemeljeval svoj predlog, naj bi se pomaknilo še več šol iz nižjega v višji plačilni razred, in sicer ker ni upanja, da bi se III plačilni razred odpravil, naj

se od leta 1906. do 1910. dovoli vsako leto 30000 K za pomaknitev šol iz III. v II. plač. razred in 20000 K za pomaknitev šol iz II. v I. plač. razred. Potrebni kredit naj se postavi v deželni proračun že leta 1906. — Predlog se je izročil kombiniranemu finančnemu in naučnemu odseku.

Posl. Hagenhofer je utemeljeval svoj predlog, naj se izda prepoved na uvoz italijanskih svinj v Avstro-Ogrsko.

Posl. dr. Hrašovec je interpeliral zaradi množičnih se slučajev, da se občinske volitve vsled pritiska nemško-nacionalnih korporacij razveljavljajo.

Posl. Brandl je interpeliral zaradi postopanja župnika v Lomniku (Lobming), ki je imel dosedaj pravico za mežnarja med verniki pobirati. Sedanjí župnik pa sploh nima mežnarja, temuž opravlja mežnarjeve posle kuharica, kar se godi seveda zelo pomanjkljivo. Vkljub temu pa se darila za mežnarja pobirajo, in ker so se nekateri posestniki temu uprli, je župnik poklical politično oblast na pomoč, ki se je tudi res tako ponižala, da je vernike posamič ispraševala, zakaj so darovanje odpovedali. Župnikovo postopanje je tembolj nezaslišano, ker je šestokrat videti na župnikovem gnojišču ležati svinjska plečeta, kamor jih meče kuharica, ker jih dobiva župnik preveč od faranov.

Posl. dr. Jurtela je predlagal spremembo občinskega reda.

Celovec, 7. novembra. Poslanec Dreyhorst je interpeliral deželnega predsednika, češ, da posamezni duhovniki vpisujejo v krsne, poročne in mrtvaške knjige preziraje obstoječe predpise (?) v novoslovenski štini.

Podpora kmetijski družbi se je zvišala od 12000 na 14000 K.

Posl. dr. Pupovac je utemeljeval svoj predlog, naj bi deželni zbor iz svoje srede sestavil stalni odbor za organizacijo in pospeševanje tujškega prometa in

zaradi naprave telefonske zveze Beljak-Spodnji Dravograd. Predlog je bil odklonjen.

Praga, 7. novembra. V današnji seji je spravil posl. dr. Herold v razpravo krvave dogodke zadnje nedelje ter konstatoval, da češko prebivalstvo Prage ni odgovorno za dogodke. Protestiral je proti temu, da bi se zoper Prago zopet vprizorila taka vojska, kakor leta 1897.

Posl. Schreiter je utemeljeval svoj predlog, naj se izda nov zakon o disciplinarnem postopanju zoper učitelstvo. Predlog je bil sprejet.

Volilna reforma in češko državno pravo.

Praga, 7. novembra. Pred današnjo sejo je prišla v deželni zbor deputacija voditeljev češko-radikalne stranke ter izročila načelnikom vseh čeških klubov resolucijo, v kateri je rečeno: »Stojimo na stališču splošne volilne pravice in češkega državnega prava. Protestujemo zoper ustanovitev narodnih kurij, ki stremijo za ločitvijo Češke. Sedaj je prišel trenotek, da se izvede državno-pravni program ter se združi Češka, Moravska in Šlezija v enotno in ustavno kraljevino. Češka politika mora biti v imenovanih treh deželnih zborih, nadalje v državnem zboru in sploh državno-pravna.«

Kriza na Ogrskem.

Budimpešta, 7. novembra. Opozicija v komitatnih zastopih postaja čimdalje brezobzirnejša. Večina novih velikih županov ni mogoče instalirati. Zaradi tega je neizogibno, da bo vlada uporne zastope razpustila ter imenovala velike župane za kraljeve komisarje, ki bodo potem vladali brez odborov.

Ustrahovanje Turčije.

Dunaj, 7. novembra. Ker Turška vstraja pri svojem odporu zoper finančno kontrolo v Macedoniji, se velesile resno pripravljajo na demonstracije z vojnimi brodomjem proti

Turčiji. Zadnje dni so se v ta namen vršile konference med zastopniki velesil ter se je dogovorilo vse natančno. Določilo se je tudi, s kolikimi ladjami se udeleži vsaka velesila. Demonstracije se udeleži tudi Francija z dvema oklopicama.

Dogodki na Ruskem.

Petrograd, 7. novembra. V Rigi so sklenili delavci, da nadaljujejo štrajk, dokler ne dosežejo popolne amnestije. V predmestju je bil po shodu spopad med Židi in narodnjaki. Padlo je 12 oseb. — V Batumu so na več krajih razdžane železniške proge in mostovi ter še dolgo ne bo železniškega prometa. Tudi v tem mestu so sklenili delavci, da vztrajajo v splošnem štrajku. — Židje širijo strašne neverjetnosti o početju izgrednikov v Moskvi, Odesi in Kijevu. Tolpe so posebno divjale proti dijakom in Židom. V Moskvi so baje nekega dijaka na ulici rastrgali na kose, drugega pa vrgli v reko ter za njim toliko časa metali kamenje, da se je skrnil pod vodo. Blizu Kijeva so ustavili vlak ter ubili 12 Židov, ki so se z vlakom vozili. Železniška uprava Židom sploh ne da več voznih listkov v Odeso, ker ne more jamčiti za njihovo varnost. Sicer pa Židje niso tako nedolžni, kakor se delajo. V moskovskem predmestju so brez povoda streljali na kozake, nakar so šele kozaki odgovorili s strelji. — V Ozurgetju so bili z bombami ubiti okrožni načelnik, mirovni sodnik in njegova žena ter mnogo kozakov.

Deželni zbor kranjski.

IV. seja, dne 7. novembra 1905.

(Konec.)

Posl. Hribar pravi, da je pričakoval, da se bo debata lepše vršila, ker je stvar važna, in sta se obe slov. stranki našli na istem pozorišču. Očitno se je, da smo sumničeli. Čudno da je dr. Šusteršič ravnokar sam sumničel. To moram zavrniti. Rekel je, da smo svoj predlog stavili iz političnih ozirov. To je naravnost sumničenje. Predlog

LISTEK.

Slovensko-nemška meja na Štajerskem.

Kulturno zgodovinski in narodopisni doneski. Nabral A. B.

(Dalje.)

Pri Sv. Ožboltu so že vidnejši sledovi o nekdanjih Slovencih, vendar je tudi ta župnija že popolnoma ponemčena. Domača imena so še večinoma slovenska, kakor: Bresneg, Friesneg (oba Brežnika), Karnitschnig, Dobneg, Motschnig itd. — Znamenit pa je Sv. Ožbolt zaradi bogatina Seyfrieda, ki ga splošno imenujejo „Alpenkönig.“ Kdor pride prvič v to gorsko selo, misli, da je v najmodernejšem trgu. Tri krasne nadstropne hiše kakor palače z mnogobrojnimi gospodarskimi poslopji, stanovanji za služinčad, delavnicami itd. Lepo posute ceste, vodovod, električna razsvetljava itd. Gostilna, ki se lahko kosa z vsakim mestnim hotelom, trgovina, kjer se dobi vse kakor v Gradcu. In vse to je last imenovane Seyfrieda, čigar oče je še krčmaril v zakajeni leseni bajti ter je moral

ostati vsak polovnjak vina dolžan, dokler ga ni iztočil. Sin pa si je dal svoje stanovanje obložiti s samim mahagonskim lesom v dragocenih rezbarijah, po stenah pa povsod visi zlato in srebrno nakitje. Gospodarja ni bilo doma, ker preživlja vsako poletje z ženo v Karlovih varih. Sin, ki razume tudi slovensko, ker se je šolal v Ljubljani, mi je razkazoval mapo očetovih posestev. Ta so obsežna za celi sodni okraj. Gotovo sam ne ve, koliko koč in živine ima v planinah. Sam si drži vse potrebne rokodelce, kakor peka, mesarja, kovača, kolarja itd. Koliko posestnikov je pač izkrvavelo pod oderuško roko tega prekanjenega priseljenca, preden se je nakupičilo tako ogromno bogastvo!

Sv. Lovrenc nad Ivnicco. O tej se je pisalo leta 1855 v „Prijatelju“, da je o njej še ena petina prebivalcev Slovencev, prof. Orožen pa pravi v omenjenem potpisu, da v tej župniji ni več Slovencev. Poizvedel sem o tem natančneje. Dasi ljudsko štetje niti leta 1880, niti 1900 ne navaja v župniji sami nobenega Slovenca, vendar je še precej ostankov, ki spominjajo, da je bila pred sto leti še cela župnija slovenska. Župnija obsega namreč mali

kos občine Sv. Primoža nad Muto in precejšen kos občine Gornja Vižinga pri Marenbergu. Glede občine Sv. Primoža smo že videli, da je po večini slovenska; pa tudi Vižinga (Spodnja in Gornja) ima še precej slovenskega prebivalstva, dasi se ta občina rapidno ponemčuje. Dočim je bilo leta 1880 še 611 Slovencev in 572 Nemcev, so našli leta 1900 že 693 Nemcev in samo 491 Slovencev. Slovenci so nazadovali za 120, Nemci pa napredovali za 121 duš. Obe navedeni občini pa sta bili pred 50 leti še popolnoma slovenski, tedaj tudi njuna dela, ki segata v šentlovreško župnijo. Dandanes je pri Sv. Lovrencu s slovensčino res tužna, a izginita popolnoma še ni. Fara je jožefinska, ustavljena leta 1790. Bila je vedno v sekovski škofiji. Šola popolnoma nemška, dasi učitelj zna dobro slovensko, ker je rojen Ptujčan. Tudi cerkev je nemška. Le o Božiču, na velikonočni in binkoštni ponedeljek so še slovenske pridige. Razun teh še ima šentjernejski župnik tri slov. pridige pri pedružnici sv. Antona ob posebnih praznikih. Vseh župljanov je približno 700, izmed teh je Slovencev še kakih 200, toda večinoma

so le posli in gostači. Popolnoma slovenske hiše, kjer še slovensko govorijo in molijo, so tri: Kornj, Lanc in Borovnik. Slovensko pa tudi še govorijo, oziroma znajo v sledečih hišah: Juntar, Breznik, Ebenmüller, Šujki, Štaudekar Kožličedner. Otrok je le malo, ki bi slovensko znali. Ako se tudi priselijo, se v šoli hitro ponemčijo; v dveh letih jih je že sram, da so „Slovenje“ (besedo izgovarjajo kakor Korošci), in čez 8 let je Nemeč gotov, ki psuje na „Windische“. Župnik (Šunko) je tudi rojen Slovenec, a se prav nič ne zaveda svoje narodnosti ter se je sploh materinemu jeziku tako odtujil, da ga pri pridigi tudi Slovenci laglje razumejo, ako nemško govori. Letos odide zaradi starosti v pokoj, potem pa pride gotovo kak trd Nemeč. In še to malo Slovencev bo črtanih iz zgodovine slovenskega naroda. Družba sv. Mohorja še nikoli ni imela v tej župniji kakega uda.

Ivnica, tudi Ivnik in Juanik (Eibiswald) je popolnoma ponemčen trg. Le posli in viničarji so še Slovenci. Da je ime bilo prvotno vsaj deloma slovensko, dokazujejo prastare listine, ki navajajo „Ibanswald“ in „Iwanswald“. V občini Ajbel, ki se raztega od trga

proti gorovju, živi še nekaj Slovencev. Leta 1880 so jih še našli 20, leta 1900 pa že statistika ne pozna več Slovencev. Seveda ima ta sprememba lahko svoj izvor tudi v tem, da so med tem časom opustili fužine, v katerih je delalo tudi več Slovencev, ki so stanovali v omenjeni občini.

VI. Radelj. Sv. Pankracij. Kaplja. Sv. Duh na Ostrem vrhu.

Od radeljskega sedla, preko kategrga vodi cesta iz Larenberga v Ivnicco, gre jezikovna meja po grebenu. Radeljna (Radovina), vendar so tudi po vzvodnem pobočju blizu do Ivnice in Arveža še Slovenci posejani. Pri sedlu je meja šentjanžke občine, ki je še po večini slovenska (l. 1880 je bilo 249 Slovencev in 146 Nemcev) ter ima še slovenske napise. Podružnica Št. Janž na Suhem (am Zeichenberge) je ena izmed največjih cerkev v škofiji. Ob shodih so v njej slovenske pridige; do leta 1900 so se pri procesijah še celo inicije (štirje evangeliji) pele slovensko. Nadalje segajo do grebena Radelja še slovenske občine Radeljca, Remšnik in Brežnik. V teh treh občinah, dasi so na

samo stavlili in jaz sem povedal razloge, zakaj smo za to, naj se uvede splošna in enaka volilna pravica. Pri nas bi moral že razlog, da Slovani v državnem zboru nismo zadostno zastopani, odločilno na nas vplivati. Nam se nikdar ne more očitati, da smo kaj storili zoper slovenski narod. Tako očitane v resni debati ne more priti v poštev. Šusteršič je čisto napačno sodil o mojih besedah glede jugoslovanske politike. Od naše strani smo že dostikrat uprizorili jako ostre politične debate v tej zbornici — a ta nastop je imel le hipen moralničen uspeh, drugega pa ne. Samo v drž. zboru se mora zasnovati velika jugoslovanska politika. Napram Luckmannu omenja, da še ni slab Avstrijanec, kdor želi spremembe razmer. Naravno je, da hočejo Slovenci priti s Hrvti v eno pravno celoto pod habsburškim žezlom. V bistvu ni bilo proti načelnemu vprašanju predlogov. Dr. Krek je govoril dve uri, a o volilni reformi nam je povedal veliko manj kakor o svoji filozofiji. Mnogokdoli ni razumel Krekovih vprašanj. Najbolje ga je razumel Demšar, ki se je z nasmehom na ustnih obrnil, kadar je Krek povedal kako novo tezo. Ostali poslanci, ki so poslušali Kreka s krščansko potrpežljivostjo, pa so mnenja, da bi bilo najbolje, če bi bil Krek tudi kot govornik abstinent. Krek je pobijal kancelarjeve argumente. Trdil je, da se vera in cerkev sploh ne zlorablja, in dejal, da ima samo škof sodbo v tem oziru. To je za duhovščino in za škofa jako komodno. Omenja škofa, ki je demonstrativno zapuščal cerkev če se je slovenski govorilo in drugega, ki zna komaj par slovenskih besed. Ali naj taki škofje odločajo, kaj se sme v cerkvi in kaj ne? Nezdružljive razmere v cerkvi se morajo odstraniti. Jaz nisem generalizoval. Pri zadnjih volitvah se je izpostavljalo Najsvetjše za klerikalne kandidate. Ali ni to zloraba vere in cerkve? Cerkev nima volilne pravice in naj se ne vtika, duhovniki sicer imajo pravico do agitacije, a naj ne agitirajo v cerkvi. Cerkev se ne napada v cerkveni nego zunaj — zakaj je zunaj ne branite. (Dr. Tavčar: Če se dr. Šusteršiča napade, se pravi, da se je cerkev napadla.) Kako daleč sega zloraba cerkve, se je pokazalo v Knežaku. Tam je kaplan stopil na leco in rekel: »Blagor zaradi pravice preganjanim, ker njih je nebeško kraljestvo.« To je zloraba cerkve. Odločno zavračam Krekove napade na sodišče. Edino justica stoji še visoko in zdaj klerikalci tudi to podkopavajo. Naj bi sodišče nikdar ne stopilo s svojega vzvišenega stališča. (Dr. Šusteršič: Predsednik sodnije je nečuvno, je infamno postopal. Dr. Ferjančič ogorčeno zavrača surovo vpitje in žaljenje Šusteršičevo. Dr. Tavčar: Vi ste bili zagovornik in vam najmanj pristojno a tem govoriti.) Napadli ste vestnega in nepristranskega sodnika, ki se sam ne more braniti. Kaj je storil ta sodnik? Govornik je povedal, kako se je kaplan Magajna plazil okrog priče, in kako je predsednik sodišča postopal v tem oziru. Krek je rekel, da se pri nas več čita kot povsod, izvemlje Češko. Rekel je tudi, da ve razločevati med časniki. Zakaj pa se »Slovenski Narod« tako preganja in se izdajajo celo pastirski listi proti njemu? Grof Barbo je povedal vse, ker govori proti splošni in enaki volilni pravici. Obžalujem, da se ni mogel emancipirati od starih predsodkov. Govornik je ironično zavrnil Šusteršičeva izvajanja glede zveze in dejal o Luckmannu, da vidi povsod, kako se Nemci preganjajo. Nemci dobe toliko zastopstva, kolikor jim ga gre, če se uvede splošna in enaka volilna pravica. Skrajno neokusno

je govoriti, da so nam Nemci princeli kulturo. Princeli so jo v znamenju suženjstva, zaslugu za kulturo ima tisti, ki je bil do zeten, jo sprejeti. Luckmann je zahteval nemški državni jezik. Ta je pri nas nemogoč. Poglejte druge države, ki nimajo nič več prebivalstva, kot je nas Slovencev, pa pri njih vlada njih jezik. Napram dekanu Arku je konstatiral govornik, da sede v zbornici tisti poslanci, ki so jih duhovniki hoteli. Kaj je duhovnik, ki gre z ljudstvom, je pokazal Malenčkov pogreb, pri katerem pa škofa ni bilo. Schweitzer se je osmelil trditi, da je narodno-napredna stranka protigrarna. Ako vlada dobra volja, je lahko v sklad s praviimi interese mestnih prebivalcev in kmetovalcev. Očitale se nam je tudi, da je moj predlog taktičen maneuver. To zavračam. Jaz vedno naravnost povem vse, kar imam povedati. Govornik omenja zaslug meščanstva za politični in narodni razvoj in je izrekel dvom, da bi socialni demokratje ostali na stališču kot pri zadnjih volitvah v Idriji. Šusteršič je trdil, da je njegova stranka demokratična. A to je nemogoče, ker je odvisna od škofa. Končno je govornik poudarjal, da je velika jugoslovanska država mogoča le v slučaju velikih prevratov — na veliko koncipovana slovenska politika je mogoča v drž. zboru. Naposled je govornik pojasnil zvezo z Nemci: Ta obsega določbo, da se pošlje v deželni odbor iz cele zbornice zastopnik naše stranke, v dež. šolski svet zastopnik veleposestev, da se zagotovi podpora gledališču in — da imata obe stranki sicer proste roke. Mogoče je modus vivendi s klerikalci, a Šusteršič je sam to odbil. Jutranja sapica, ki veje njenu, veje tudi nam. Mi hočemo svobodo v vsakem oziru, tudi pri volitvah. Duhovščina je privilegirani stan in zato se mu mora zabraniti, da bi zlorabljal cerkev in vero. (Živahno odobravanje.) S tem je bila razprava o predlogih glede splošne in enake volilne pravice zaključena. Dež. predsednik Schwarz je z ozirom na Šusteršičevo sramotenje ljubljanskega sodišča in predsednika senatu, ki je razpravljalo o knežski aferi, izjavil, da so Šusteršičevi napadi popolnoma neutemeljeni in da jih zaradi tega resno in odločno zavrača. Dež. glavar Detela je istotako ostro obsodil Šusteršičeve napade na sodišče in je izrekel Šusteršiču grajo. Na vrsto so prišli formalni popravki. Prvi je govoril dež. glavar Detela, ki je pribil, da je Šusteršič govoril očitno neresnico, ko je dejal, da je dež. odbor pri volitvi vplival na svoje uradnike. (Dr. Šusteršič: En višji uradnik je vplival. Dr. Tavčar: Tudi to ni res, sploh pa jaz nisem nikomur rekel niti besedice.) Posl. Povše je potem trdil, da takrat, ko so klerikalci v drž. zboru prodali vero in narodnost koaliciji, niso iskali zveze z Nemci v deželnem zboru. (Klici: Pa imeli ste jo! Dr. Tavčar: Papež je prišel vsled te zveze v dež. zbor. Hribar: Ulični napis.) Nemci so nam ponujali zvezo, pa mi je nismo hoteli. (Vesolost.) Grof Barbo je prijel Schweitzerja za uho. Konstatiral je, da klerikalci niso edini in patentirani zastopniki kmetškega ljudstva. Njih nastopanje v zbornici kaže, da jim ni več za kmete in so pravzaprav le delavski zastopniki. Zveza z naprednjaki ni veleposestnikov nikdar ovirala zastopati kmetške koristi in zgodilo se je dostikrat, da so veleposestniki glasovali s klerikalci. Konstatiral je dalje, da se je začela v drž. zboru obstrukcija šele potem, ko se prišli v drž. zbor zastopniki pete

kurije. Zavračajoč svijaše in podtikanja klerikalcev je izjavil, da zahtevajo veleposestniki popolno svobodo volitev. Svoboda volitev zahteva, da vsak volilec sam spiše svojo glasovnico. Pri zadnjih volitvah se je pokazalo, da je bilo oddanih na stotine glasovnic, ki jih je spisala ena in ista roka. (Pritjevanje.) Ljudje še vedno niso, za koga so glasovali. Če se štejejo tiste glasovnice, ki se jih volilci sami popisali, potem je maraško tistih, ki vpijejo, da je ogromna večina naroda na njihovi strani, dobil še manj glasov, kakor kak poslanec iz veleposestev. (Živahno pritjevanje.) Posl. Luckmann je konstatiral, da dež. zbor od l. 1899. ni mogel več odobriti nobenega računskega sklepa in da torej faktično pet let ne pride do dela. Glasovanje. Na vrsto je prišlo potem glasovanje o Šusteršičevem predlogu. Nujnost je bila sprejeta z naprednimi in klerikalnimi glasovi, dostavek, da naj se ne skliče nobena seja, dokler ne bo ustavni odsek končal svojega dela, pa je bil odklonjen z naprednimi in veleposestniškimi glasovi. Po kratki formalni debati se je z naprednimi in s klerikalnimi glasovi sprejela tudi nujnost Hribarjevega predloga. Oba predloga o volilni reformi sta s tem odkazana ustavnemu odseku. Sorška afera. Konec seje je deželni predsednik Schwarz na interpelacijo s strani dogodkov v Sori odgovoril takole: Visoka zbornica! Na interpelacijo, ki so jo gospod poslanec dr. Tavčar in tovariši v 2. seji o brez dvoma vsega obžalovanja vrednih dogodkih v Sori vložili, mi je šest sledečih odgovoriti: Vodja okrajnega glavarstva ljubljanskega, g. deželni sodnik svetnik pl. Cron, je dobil od strani županstva v Medvodah, pa tudi od tamonje žandarmerijske postaje tako zburljivo poročilo o morebitnih izgredivih med strankami, da se ni mogel odtegniti svoji dolžnosti in odgovornosti in je šel z orožniki sam na lice mesta. Da je bila situacija na vsak način kritična, to priznavajo častiti gospodje interpelantje sami s tem, da pravijo: da se boče ljudstvo hudo razburilo, se je vedelo naprej. Priznavam, da ni bila v našem slučaju naloga politične oblasti prizadevati se za izvršitev ukaza knesočkofijskega ordinariata; dosedelo se je pa okrajnemu glavarju težavno ostati brezdelen gledalec, ravno z ozirom na to, da je bil obeni mir v nevarnosti. Potem pride v poštev, da zaprta hiša je bila šolska hiša, v katero mora biti vstop okrajnemu glavarju vsekakor prost. Te pravice se je hotel okrajni glavar poslužiti, ker je bil mnenja, da — ako more razgovarjati se z gospodom župnikom Berectom — da bi ta mogel pomiriti ljudstvo. Končno take trdoglavnosti ranjenca ni bilo niti pričakovati. Častiti gospodje soglašajo gotovo z mano, da morajo organi, pooblašeni za vzdrževanje obnega reda in miru, ako enkrat v akcijo stopijo, varovati avtoriteto oblasti in posebno lastno avtoriteto in varnost. Razume se samo ob sebi, da tudi državni organi morajo pri svojem uradnem postopanju držati se onih mej, katere jim predpisujejo zakoni in bodite uverjeni častiti gospodje,

da bom jaz vsakemu prelomu toh moj resno in vedno v okom prišel. Z druge strani pa moram poudarjati, da je v pravem interesu prebivalstva samega, ako se pri takih prilikah odredbam oblasti, posebno pa tudi orožništva, pokori in se tem uredbam ne ustavlja. Vsaj je vsakemu državljanu prosto, postavnim potom osiroma potom pritožbe iskati pomoči zoper vsako naredbo, po kateri se mu po njegovem mnenju krivica godi. Vsakdo, kateri prebivalstvu to pojasni in razloži, se boče hvalevredno strinjal s pravim interesom našega ljudstva in na ta način se lahko prepriča marsikatero obžalovanja vredna nesreča posameznih. Tudi v tem osiru, častiti gospodje, smo gotovo edini. Kar se tiče rasnih podrobnosti navedenih v interpelaciji, bi še sledeče rad omenil: Okrajnemu glavarju se očitja, da je nerodno in netaktno postopal; nasproti temu moram omeniti, da je Dr. Cron v sed lastne, meni popolnoma verjetne izjave na vsak način opetovano skušal ljudstvo pomiriti, in da je izrečno poudarjal, naj se župljani v svrhu dosege njih namenov potom pritožbe obračajo na cerkveno, oziroma višjo politično oblast. V interpelaciji se govori dalje o posebni krutosti, s katero so žandarji baje postopali. V dokaz temu se izrečno navede — sicer z dostavkom — dve sodnični poročila resnična — da se je ranjenec metal po tleh, da se je silil z udarci kopita, da je moral peš hoditi, da se za rano nikdo ni brigal, da se je ponudba ranjenca s vozom odpeljati na surov način odklanjala in da se je ponoči odtiral v Štofjo Loko k sodišču. Te trditve se vsled poizvedb ne strinjajo s dejstvi. (Ugovori poslancev.) Valej poročila, ki ga je poveljnik žandarmerijske oddelka I. v Ljubljani predložil, niso žandarji Lustreka po tleh metali in ga tudi niso z udarci kopita silili, da je moral peš hoditi, ranjenec se je tudi takoj za silo obvezal in potem dopoldne s vozom v Škofjo Loko odpeljal. Da pomirimo gospode popolnoma glede postopanja žandarmerije, usojam si doslovno prebiti dotične odstavke izvirnih uradnih poročil. (Tu je deželni predsednik prečital uradno poročilo, v katerem se na razne načine opravičuje orožništvo.) Nikakor pa ne morem pritrditi trditvi, da si je okrajni glavar zakrivil, da je v Sori kri tekla. Temu — kakor rečeno — vsega obžalovanja vrednemu dejstvu je bila samo posebna trdoglavnost Ivana Lustreka vzrok, kateri se je orožnikom tako ustavljal, da so morali po dotičnih predpisih z orožjem postopati. Končno sem v položaju zagotoviti, da ranjenec ni v nevarnosti in da boče brčkone kmalo okreval. 5. seja, dne 8. novembra 1905. Predseduje deželni glavar Detela; vladu zastopata deželni predsednik Schwarz in okrajni glavar Haas. Jezik zapisnikov. K zapisniku zadnje seje se je oglasil dr. Šusteršič rekoči, da je zapisnik nemški in da so nemški zapisniki izraz kulance. Ni vzroka izkazovati tako kulanco in delati komplimente nemškemu grofom in baronom, zlasti ker se upirajo volilni reformi. Na Koroškem in Štajerskem delajo v deželnem zboru le nemški zapisniki. Dokler je temu tako

morajo stališča zdrave ritorske politike, tudi kranjski deželni zbor enako postopati. K večjemu bi se moral vsak 20 za isnik čitati v nemškem jeziku. Govornik je predlagal, naj se zapisnik ne odobri in naj se sestavi v slovenskem jeziku. (Schweitzer ploska.) Baron Schwegel opozarja, da so se vedno delali zapisniki v obeh jezikih in da hoče Šusteršič s svojim predlogom le motiti porazumljenje med prebivalstvom. Dvojezičnost je stara navada v deželnem zboru in mi zahtevamo, da se jemlje ozir na drugi deželni jezik. Posl. Hribar smatra Šusteršičev predlog za samostojen ali nujen predlog, naj se torej odkaže upravnemu odseku. Dr. Šusteršič je novič opozarjal na razmere v štajerskem in koroškem deželnem zboru. Hribar najraje pove, da so naprednjaki zvezani s Schweglom. Moj predlog ni nujen ne smotalen. Mi lahko to vsak dan sklenemo. Če sklenemo danes slovenske zapisnike, jih bomo vedno imeli. Zupan Hribar se je odločno zavaroval zoper sumničenje, da zaradi zveze z veleposestniki ne bi mogli naprednjaki glasovati za ta predlog. Za zadnji sem pojasnil, da v narodnih rešeh imamo vzlic zvezi proste roke. Šusteršičev predlog nasprotuje § 12. opravilnika. Principijalno smo za Šusteršičev predlog. Naj ga Šusteršič stavi kot nujen predlog, pa bomo zanj glasovali. Dr. Krek skuša dokazati, da se mora koj sklepiti o tej stvari in trdi, da so nemški zapisniki sploh v nasprotju s § 19 opravilnika. Zapisnik mora biti tak, da ga razume tudi slovenski poslanec, ki ne zna nemški. Med nami in veleposestniki je vsaka zveza nemogoča. Posl. Hribar pravi, da razmerje zapisnikov glede jezika ni v pravem razmerju s številom prebivalstva. V tem oziru je pa gotovo treba še posvetovatelj, ker je Šusteršičev predlog važen, ga stavljam jaz kot nujni predlog in nasvetujem, naj se ta moj predlog odkaže upravnemu odseku. Dr. Šusteršič je izustil silno budalost, kaj bi se zgodilo, če bi bil zapisnik pisan v kakem tujem jeziku. Torej ne ve, da se sme v kranjskem dež. zboru samo v slovenskem in nemškem jeziku uradovati. Hribar hoče stvar zavleči. (Ogorčenje.) Moj predlog se strinja s opravilnikom, naj se torej da na glasovanje. Ta Šusteršičev predlog je bil čisto naveden obstrukcijski maneuver. Klerikalci nebejo, da bi dež. zbor prišel do dela. Baron Schwegel je novič apeliral na zbornico, naj varuje starodavno navado. Če se sprejme Šusteršičev predlog, bo to dokaz, da so klerikalci začeli delati na to, da se veleposestvo izstrada. Nam se glede volilne reforme ne more nič očitati. Obžalujem, da so klerikalci izjavili, da ne dopuste nobenega dela. To je najgrja nevhvaležnost. Pred celo deželo se vam mora povedati, da brezvestno zavirate vsako delo. Kar ste vi povedali, je nično in razpade pred resno kritiko. (Klerikalci so tulili in razsajali, Krek je prvi začel, Šusteršič je tulil kakor kaka prehlajena krava in vpil: Renegat, ven z volilno pravico.) Zupan Hribar izjavi, da bo napredna stranka glasovala za Šusteršičev predlog. (Dalje v prilozi.)

Ievem bregu Drave, še niso leta 1900 našli nobenega Nemca. Čudno je torej, kako pride na občinsko tablo vrh Radelja samo spakedrano ime »Wricneg« namesto Brežnika. Nekako sred radeljskega grebena je podružna cerkev Sv. Pankracij, odkoder je prekrasen razgled. Podružnica spada v faro Remšnik, ki je izmed najstarejših v lavantinski škofiji, saj se omenja že pri ustanovitvi škofije leta 1228. Pri Sv. Pakraciju je meja občin Remšnik in Ivnicca ter okrajnih glavarstev Lozonc (Deutsch-Landsberg) in Slov. Gradec. Ponekod pa sega remšniška občina tudi po vzvodnem pobočju, vsled česar se je tu hodralo še precej Slovencev, a tudi Slovenci kupujejo nemška posestva. Na nemški strani proti Arvežu sta kraja z značilnima slovenskima imenoma Lešna in Bukovec. (Dalje prih.)

Na devinski skali.

Zgodovinska povest.
Tretji del.
(Dalje.)
V.
Zaupni razgovor devinske vladarice Helene s zužnjjo Zulejko je prekinila služkinja z nasnanilom, ki

je razburilo Hemo, kakor že nikdar nobena stvar in je Zulejko do skrajnosti presenetilo. Služkinja je namreč naznanila obisk, in koj za njo je vstopil v sobo Juri Devinski. Hema se je spomnila v tem trenutku Zulejkinih nasvetov in kakor omamljena vesela je padla na Jurjeve prsi in mu ovila roke okrog vratu. »Ah, moj gospod, kako sem srečna, da me obiščete.« Juri je bil tako presenečen, da se ni čisto nič branil ljubeznivostim svoje žene. Nekaj trenutkov je kar nepremično stal na svojem mestu, prav kakor bi ne pojml, kaj se godi okrog njega in z njim. Potem pa je že tudi z labko roko vendar odločno potisnil Hemo od sebe. »Pustite take otročarije, gospa, je rekel z ostrim poudarkom. Čas zato ni primeren.« In ko je Hema začela ihteti, je osorno nadaljeval: »Ne jokajte, nego poslušajte me. Moj namen je bil že včeraj, da Vas tu predstavim kot svojo soprogo. S tem sem hotel javno izraziti svoje spoštovanje do Vas in pokazati, da imam boljše pojme o zakonu, kakor drugi velikaši, ki menjavajo svoje

soproge, kadar se jim zljubi. Ali zgodilo se se stvari, vsled katerih mi ni mogoče, storiti to, kar sem nameraval. »Razumem,« se je oglasil Nikolaj Rogonja, ki je bil s Jurjem stopil v sobo in je mirno slonel pri vratih, »zdaj Vam tega paš ni več treba za Vaše namene.« Jurja ta zbadljiva pripomnja ni spravila iz ravnovesja. »Nikolaj Rogonja — bog naj vas varuje, da bi imeli kdaj takega prijatelja, kakršen ste vi.« Potem se je Juri zopet obrnil k svoji ženi. »Čujte me, Hema. Morda bo že jutri tisti dan, ko mi napove velik del goriških, istrekih in furlanskih velikašev vojno na življenje in na smrt. Morda bom že v kratkem siromak, ki ne bo imel zavetja, kjer bi mogel mirno spati; morda kmalu ne bom imel ničesar drugega več, kakor svoj meč. Kdo bi paš mogel povedati, kaj prinese ta vojna. Vi ste paš moja žena, Hema, ali veže naju samo cerkveni blagoslov in ničesar drugega, in zato se ta vez lahko pretrga. Vi ste mlada in lepa cvetka in popolnoma nedotaknjena — lahko

dobite moža izmed najodličnejših velikašev, ki Vas bo znal po vrednosti ceniti. In da me ne bodete napačno sodili, Vam ponudim vse, kar imam, vse svoje gradove in vse svoje vasi, samo Devin mi pustite, ker tam sem rojen in tam hočem umreti.« Hema je gledala Jurju v oči ali razumela ga ni. Le to ji je bilo jasno, da ji je ponudil vse svoje gradove, izvzemši Devin. »Jaz nisem imela nič dote, moj gospod,« je rekla tiho, »in zato nimam nobene pravice do Vaših gradov in vasi.« »Kaj mislite storiti, gospa?« »Kar mi bodete svetovali.« »Pri meni ne morete ostati. Ničesar Vam več ne morem ponuditi, ne bogastva, ne varnosti, ne miru, ne ljubezni. Jaz tudi nečem, da bi ljudje rekli: Hema je zapustila svojega moža v trenutku največje nevarnosti. Naj pade rajši name sramota, da sem Vas nezvesto zapustila.« Juri se je obrnil od svoje žene in je naročil Nikolaju Rogonji: »Spremite mojo ženo k grofu Majnhardu in recite mu, da sem jo jaz zapustil, recite, da sem grdo in ne-

pošteno ravnal, recite, kar hočete. Vez, ki me veže s Hemo, se lahko pozneje pretrga.« Po teh besedah se je Juri spoštljivo priklonil svoji ženi in je naglo odšel. Zavit v svoj plašč je hodil Juri nekaj časa po mestnih ulicah, ki so bile vse polne ljudstva. Prisluškoval je tod in tam in povsod je čul svoje ime, povsod je slišal, da ga kolnejo kot krivoverca in mu žele, kar se more komu najslabšega želeli. Zazeblo ga je v srce, ko se je tako prepričal, da mu je vse mesto sovražno, da je že vse prebivalstvo proti njemu nahujskano. Duša njegova je zahrepnela po prijazni tolažilni in vzpodbudni besedi, kajti čutil se je tako osamljenega in zapuščenega, da mu je bilo težko pri srcu. Nehote je zavil na stransko pot in prišel na vrt Katarine Zoranove. Tih se je približal hiši. Razsvetljeno okno mu je razodevalo, da je Katarina doma. Vsaj govoriti je hotel z njo. Postal je pred oknom, a skoro omagal, ko je čul rahle akorde harpe in spoznal, da svira Katarina nanjo mrtvaški napjev. (Dalje prih.)